

T. B. M. M.

Gizli Celse Zabıtları

29 Mayıs 1336 (1920)

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	38	<i>di ile Fevzi ve Mustafa Kemal Paşa Hazeratının</i>	
2. — İSTİZAH	38	<i>vaziyeti askeriye, siyasiye ve dahiliye hakkında beya-</i>	
1. — <i>İstizah tahriri münasebetiyle İsmet Beyefen-</i>		<i>natları.</i>	38.

Cilt : 2

21 nci cilt - 2 nci, 3 nci ve 4 nci celseler

YİRMİBİRİNCİ İNİKAT

9 Mayıs 1336 Cumartesi

İKİNCİ CELSE

Açılma Saati : 2.50 (Z. S.)

REİS : Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

KÂTİPLER : Haydar B. (Kütahya)

REİS — Celseyi açıyorum.

Zaptı sabık hulâsası var, okunacaktır.

1. — ZABTI SABIK HULÂSASI

Onyedinci İn'ikat

17 Mayıs 1336 Pazartesi

İkinci Celse

Reisi sâni Celâleddin Arif Beyefendinin tahtı ri-yasetlerinde, badezzevâl saat 3.10'da, in'ikat ederek; Anavatana iltihak eden elviyei selâsede teşkilât ya-pılması hususunda hükûmete salâhiyet itasına dair Kırşehir Mebusu Müfit ve Erzurum Mebusu Salih beylerin takrirleri okunup kabul olunduktan sonra;

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin ahvali siyasiye ve dahiliye hakkındaki beyan ve sualleri cevaplandırdı ve celsei hafiyeye son verildi.

Reis	Kâtip	Kâtip
<i>Celâleddin Arif</i>	Kütahya	<i>Haydar</i>

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa var mı?... Zaptı sabıkı kabul edenler... Kabul etmeyenler... Ka-bul edilmiştir.

2. — İSTİZAH

1. — *Vaziyeti askeriye, siyasiye ve hariciye hak-kında istizah takriri.*

REİS — Söz, Erkânı Harbiyei Umumiye Vekili İsmet Beyefendinin. Buyurun efendim.

İSMET B. (Erkânı Harbiyei Umumiye Vekili) (Edirne) (1) — Efendiler; vaziyeti siyasiye ve aske-riyemizi bu gün size izah etmek istiyoruz. Vaziyeti siyasiye itibarile içinde bulunduğumuz vaziyeti siya-siyemizin en bariz delili İstanbuldan istihbar edilen sulh projesidir. Bu proje uzun müddet ince ince dü-şünülmüş ve yirminci asırda bir milletin siyaseten ve iktisaden bütün mevcudiyeti ile nasıl imha edilebile-ceğini gösterir bir vesikadır. İngiliz projesi diyebile-ceğimiz bu vesikada düşmanlarımız evvelâ memleketin hudutlarını her taraftan, bütün memaliki islâmi-yeden tecrit etmişlerdir. Şarktan ilerliyen Ermenistan, garptan Yunanistan, aşağıdan, cenuptan İngiltere ve Fransa gerek Araplarla ve gerek Kafkas ve Rumeli-de kalan milletlerle bütün ittisalimizi siyaseten kes-mek istemişlerdir. Diğer taraftan, şimdiye kadar bü-

tün milletlerin tanıdığı ve kendi devlet adamları-nın bütün devletlere söyledikleri esaslara tamamen mugayir olarak bir çok memleketlerimizi sarahaten işgal etmişlerdir. İzmir, Urfa, Ayıntap, İstanbul, Ada-na, Maraş işgali ve ilâh. Bunların adı projedir ve «muvakkat» dir diye ifade olunmuştur. Fakat bun-lar Mısır ve Tunus işgali gibi muvakkattir. Muvak-kat namı altında daha diğer bir takım işgaller ha-zırlamışlardır. Mıntakai nüfuz namı altında ve jan-darma tensikatı şeklinde memleketin diğer bir kıs-mını yeniden taksim etmişlerdir. İtalyanlara Antal-ya sahilinde, Koyayı da ihtiva eden bir mıntaka, Fransızlara 5 vilâyetimizi ihtiva eden diğer bir mın-taka, İngilizlere de bir başka mıntaka. Bunun için diyorlarki, jandarma tensik olunacak ve bunun içinde ecnebi zabitan şu nisbette olacaktır. Yani yüzde on-beş nisbetinde ecnebi zabitleri bulunacak. Adanaya jandarma teşkilâtını ve akalliyetlerin hukukunu mu-hafaza şekli altında girmişlerdi. Maraş, Aynıtayı bü-tün köylerimizi yakmış olan bu canavarlar bu defa da Sıvasa, Diyarbakire ve diğer yerlere gelecekler-dir. Proje, memleketin doğrudan doğruya işgali mu

(1) *İsmet İnönü.*

vakkat namı altında siyaseten paylaşılmasıdır. Böylece işgal edilecek olan arazideki müslüman ahalinin servetçe, dince, milliyetçe mahvolması için de ayrıca hazırlıklar yapılmıştır. Kapitülasyonlar harpten evvel müstefit olmayan bütün anasıra teşmil edilmiştir. Yani Ermenilere, Rumlara dahi şamildir. Maliye ve adliyelerimiz murakabe altında bulunacaktır. Akalliyetler şikâyet etmek için doğrudan doğruya mümessillere müracaat edebileceklerdir. İslâm olanlar ise dahilde ve hariçte doğrudan doğruya esir tanınacaklardır. Bir müddet geçecek mekteplerimizde ne okunacağını, mahkemelerimizde islâm hukukunun nasıl temin edileceğini Ermeni ve Rum tercümanları İngiliz, Fransız, İtalyan zabıtları tayin edeceklerdir. Bundan başka bu gün gerek ordu namı altında ve gerekse ahalimizin elinde silâh olarak ne varsa cümlesinin alınması ve âtiyen bu memlekete silâh ve cephaneye olarak hiç bir şey girmemesi için de esaslı tedabir almayı düşünmüşlerdir. Binaenaleyh vaziyeti siyasiyemize dair Garplıların şimdiye kadar yaldızla, ima ile söyledikleri bütün sözlerin sarahaten maskesi atılmış ve bütün açıkları ile muhtelif safahata ayrılarak ortaya dökülmüştür. Şu halde memleketin büyükleri, münevverleri muhtelif şekiller altında ifade olunan bu projelerin, muahedelerin ayrı ayrı imha olduğunu iyice tasavvur etmek ve anlamak mecburiyetinde bulunuyoruz. İngiliz projesi denilen bu proje her birerlerimiz tarafından bütün teferruatıyla tetkik olunmalı ve bütün vatandaşlarımızı ayrı ayrı talim edilmelidir. Tehlikeyi ve aleyhimizde tasamın olunan gaddarlığı ve en ufak bir insaf ve hayatı bize çok gördüklerini en âciz köylümüşe anlatmalı ve mekteplerde okumaya yeni başlayan çocuklarımıza ayrı ayrı öğretmeliyiz. Bilmelidirler ki bizi Rumlara, Ermenilere esir etmek istiyorlar ve yalnız müslümanlarla sâkin olan, ecnebilere hiç kimsenin hissesi olmayan köylerimizde bile giyecek hırkamız ve yiyecek gıdamızı talep ediyorlar. Eğer tehlike bizim anladığımız gibi bu kadar vazıh bir surette memleketin her tarafında anlaşılırsa, hiç şüphe etmem ki, bizi her türlü hukuktan mahrum etmek için bu kadar caniyane bir kasta karşı mutlaka mukavemet ve isyan edilecektir.

Bu mukavemet ve isyan kuvveti memleketimizi kurtarmak için ve kuvvetle ümit ettiğimiz selâmete en kestirme yoldan emniyetle varmak için istinat ettiğimiz en sağlam bir kuvvettir. Böyle müthiş bir plan karşısında bulunduğumuzu her birimiz yüreklerimizde ayrı ayrı duymalıyız ve her birimiz bütün muhitimizde yetişmiş ve yetişecek çocuklarımıza telkin et-

meliyiz ve kuvvetle, isyanla bu plânı bertaraf etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu anlamalı ve anlatmalıyız efendiler. Bu projeyi tatbik etmek için düşmanlarımızın elinde bir takım kuvvetler ve doğrudan doğruya silâh kuvvetleri vardır. Bu kuvvetlerden birincisi Şarkta Ermeni kuvveti, Garpta Yunan Ordusu; İstanbul, Adana, Maraş, Urfa mıntakalarında tahşit edilmiş olan İngiliz ve Fransız kuvvetleridir. Bu projeyi vücuda getirmeye memur edilen Ermeni kuvveti üç zayıf fırkadan ibarettir. Bu kuvvet gerek Kafkasyada gerek başka yerlerde İslâm anasıyla mahsur ve muhattır ve yukarıdan gelen içtimâî sele karşı, bolşeviklerin mütemadiyen dünya inkilâbını vücuda getirmek için yaptıkları akına karşı şaşırılmış ve âciz bir haldedir. Bu kuvvet yani itilâf projesini bize tatbik ettirmek isteyen Ermeni ordusu böyle bir kuvveti haiz olmak şöyle dursun her gün etrafını ihata etmiş İslâm kuvvetlerinin taarruzlarının tehdidi karşısındadır. Orada, iman sahibi, azim sahibi olan o muhitte bizzat silâhıyla, kuvvetiyle, hem taarruz ve hem tedafûl mukavemet edecek kuvvetimiz vardır. Binaenaleyh imha politikasını Şarkta tatbik ettirecek bir kuvvet yoktur.

Garpta tatbik ettirecek Yunan ordusuna gelince; Yunan ordusu bu gün işgal etmek istediği yerlerde bütün kuvvetlerini ortaya dökmüş bir vaziyettedir. Bir milletin bir kısım arazisini işgal etmek kâfi değildir. O milletin iradesine galebe etmek ve o milleti teslime icbar eylemek lâzımdır. Yunan ordusu bütün ortaya döküldükten sonra bizim irademize galebe etmek şöyle dursun o henüz bizim irademizin başladığı noktada bulunuyor. Binaenaleyh Yunan ordusu harekâtı taarruziyesini tevsî edecek bir hedef istihlal ve o hedefi iskat ile bizi teslime icbar edecek bir vaziyette değildir.

Varmak istediğim, izah etmek istediğim netice şudur ki; bütün kuvvetini sarf etmiş olan Yunan ordusu bize aman dedirtmek için yeni bir vasıtaya malik değildir. Bundan sonra işleyecek zamanlar hep bizim lehimize cereyan edecektir. Düveli itilâfiyenin tahşit ettiği kuvvetler, ki bu gün Adana ve Urfa havalisinde bulunuyor. Bu kuvvetler biraz sonra izah edeceğim veçhile bugün bize aman demişlerdir. Bu kuvvetler Urfayı, Maraşı işgal etmişler ve daha büyük bir mıntakaya ayak basmışlardı ve buldukları yerlerde emin bir surette yerleşmek şöyle dursun daha büyük istilâ mıntakaları tayin ediyorlardı. Fakat bu kuvvet de, biraz sonra izah edeceğim veçhile, bu projeyi kabul ettirecek mahiyette değildir. İstanbuldaki İngiliz kuvveti ise kendisinin

istihdaf ettiği Boğazlar ve İstanbul hududu içinde, müttefiklerine karşı olsun, bize karşı olsun asgarî fedakârlıkla tutunabilmek için muhafazai mevki etmekle meşguldür. Rumelide bulunan kuvvetlerimiz ise Yunan ordusuna ve müttefiklerine karşı daha gayrî müsait bir vaziyettedirler. Bunların ana vatandan ittisali denizlerle katolunmuştur ve her taraftan düşman muhacematına karşı münferit bir vaziyette bulunuyorlar. Bununla beraber Rumelideki vatandaşlarımız ve ordularımız daha büyük, daha kuvvetli bir azim göstermişler ve seferberlik ilân etmişlerdir. Sarahaten bütün efradı millet silâha sarılmıştır. (Allah muvaffak etsin sedaları) Ne kadar silâhları ve cephaneleri varsa kâffesini mevkii istimale koymuşlardır.

Binaenaleyh onlar açık bir vaziyette olarak gelecek Yunan ordusunu silâhla karşılayacaklarını bütün dünyaya ilân etmişlerdir. Muvaffakiyetten Cenabı Hakkin tevfiatından ümit arız. Ancak hiç şüphe etmediğimiz nokta Rumeide ve her yerde namusuyla sayılmış olan silâhımız bu kere de icabı namusu ifa edecektir. Rumelide netice ne olursa olsun bize teklif olunan imha projesini kabul ettirebilmek, arzı teslimiyete mecbur olmaya mütevakkıftır. Biz ana vatan olan Anadolu'da, selâmet ve emniyetle neticeye varacağını ümit ettiğimiz harekâtın nihayetinde Rumeli de Anadolu ile beraber mevzubahs olacak ve Rumeli topraklarımızın hayatı temin olunacaktır. (İnşallah sesleri)

Efendiler; Ermeni ve Yunan kuvvetlerinden ve bugün mevcut olan Fransız ve İngiliz kuvvetlerinden maada düveli itilâfiyenin elinde başka kuvvetler yoktur diye bir ifade serdetmiyorum. Düveli itilâfiyenin memleketlerinde daha büyük orduları ve teşkilâtları vardır. Fakat bugün buraya tahsis ettikleri kuvvetlerin azlığı ve bizim aleyhimizdeki projeyi yalnız Ermeni ve Yunan ordularından bekledikleri, kuvvetli esbap ve istihbarata müstenittir. Birincisi; Fransız ve İngiliz milletlerine Türk milletinin imhası için madeten gösterilecek bir menfaat yoktur. Bu proje hırsı istilâ ile, hırsı tağallüp ile zevk alan rüesanın projeleridir. Uzun bir harpten sonra yeniden zevk için, bir milleti diğer millete boğazlatmak suretiyle Fransız ve İngiliz milletinden kan istemek kolay bir şey değildir. Bununla beraber milletler büyük ordular göndermeyeceklerini her hal ve hareketleriyle ispat etmekle beraber, gönderebileceklerini farzetsek bile, Anadolumuz ve dağlarımız kolay istilâ olunacak, yüz bin, iki yüz bin, beş yüz bin kişi ile bir ayda. beş

ayda bir ucundan girilecek öbür ucundan çıkılacak yerler değildir. Allah bizim dağlarımızı tepelerine çıkılma dünyaya karşı serbest, hür teneffüs edelim diye yaratmıştır. Bir millete esareti kabul ettirmek için milyonlarca kuvvet, senelerce vakit, milyarlarca ser-vet sarfetmek lâzımdır.

Bunu biz kendimiz uzak vilâyetlerimizde ve meselâ Yemen ve sairede uzun müddet tecrübe ettik. Vesaiti bol olan milletler meselâ, İngilizler Transvalda, Moranjda, Fransızlar bütün müstemlekâta tecrübe ettiler. Bütün bu tecrübeler minelezel esir olan milletlere de yapılmıştır. Şimdi tecrübe edecekleri milletler minelezel hür olan milletlerdir. Eğer biz bizi imha etmek isteyenlere, bir kaç milyon askere ve uzun zamana ve bir çok mala, bir çok servete lüzum olduğunu ispat ettiğimiz gün hayatımızı, halen ve istikbalen temin etmiş olacağımız gibi bize bakan bütün islâm milletler de hayatlarını temin etmiş olacaktırlardır.

Esas mesele, ispat etmek mecburiyetindeyiz ki İstanbul'da oturup ve yahut her hangi bir telgraf merkezine oturup bütün memlekete telgraf çekmek ve bütün memlekette İngiliz, Fransız ve İtalyanlara karşı aman teslim olduk cevabını almak ihtimali olmasın. Bütün memleketi istilâ ettikten sonra bir tek dağ başı kalacak olursa o tek dağ başına da ayrıca kuvvet göndermek lâzım olduğuna düşmanlarımızı ikna etmeliyiz. Fransızlara karşı muharebe ediyoruz. Halk köylerinde toplanmıştır. Bidayette başladığımız zaman bir çok yerlerde bizlere Fransızlar; tanklar, makinelî tüfekler, toplarla ve ilah yürürler. Cephe zannettikleri yerlerden bir çok ateşler açarlar ve giderler. Bin kişi on bin kişilik bir kuvvet iki günlük yol gider, gittikçe toplanır, ne ardi vardır ne arkası vardır. Şimdiye kadar hep böyle tecrübe edilmiştir üç gün evvel hepsi gitmişlerdir. Cephe zannettiler. Bir yere ateş ettiler. Bizimkiler hepsini tepelediler. Şimdi Adana ile Pozantı, bunlar alelâde iki günlük yollarımızdır.

Efendiler; İstanbul'dan ve yahut bir sahilden başlayarak memleketin bütün dağları üzerine çıkmak kolay değildir. Bütün dağlarının üzerine çıkmak için milyonlar lâzımdır. Yalnız havf ve dehşete düşerek herhangi bir mahal ve cephenin el dokunulmamış yerlerini el dokunulmadan kendilerine teslim edemeyeceğimizi düşmanlarımıza bildirmeliyiz.

Binaenaleyh şayet Avrupa, milletlerinin menfaati olmayan ve bizce ümit edilmeyen harekâta vasi mik-yasta tevessül etmeyi isterlerse onu da emniyete kalp

ile, serinkanlılıkla karşılamaya hazırız. Her tarafı (Kerbela) yapacağız. Memleketin her karış toprağını ayrı ayrı müdafaa ve her yerin ayrı ayrı zaptolunmak lâzım geldiğini ispat edeceğiz.

Sonra efendiler; düşmanlarımızın elinde bize havf ve dehşet vermek için tayyare vesaire gibi bir çok vesaitte vardır. Fakat şimdiye kadar hiçbir memleket tayyare ile zaptolunmadı ve hem de olunmayacaktır. Yalnız alışmayan bir memleket, havada tayyareyi ilk defa gören bir halk, ürkerler. İhtimal ki düşmanlarımız bunu da yapacaklardır. Şimdiye kadar tayyare hücumu yapmalarının sebebi sözünde veya atiyen propagandasındaki tesiri izale ettirmemek içindir. Onlar bizi Afrikalılar gibi cahil ve ürkek bir millet zannediyorlar ve o kuvveti şimdiden sarfetmek istemiyorlar. Nitekim Adana havalisinde, Urfa havalisinde sarfetmektedirler. Fakat ora halkı bunları eğlenecek bir vasıta addetmektedirler. Binaenaleyh söyledikleri gibi bir çok tayyare ile memleketimizin üzerinde, havada yapmak isteyecekleri akınların ilk tesiri manevisine galebe ettikten sonra, memleketimizi maddeten abluka etmek isteyeceklerdir. Lâkin bunun da hiç bir tesiri, hiç bir ehemmiyeti olmayacaktır. Çünkü abluka o millet için müessir bir vasıta olur ki Allah o milletin gıdasını hariçten göndermek üzere vermiştir. Bütün Türkiye muhasara edilse daha nakıs ve daha eksik şeylerle iktifa etmek mecburiyetinde kalırız ve fakat yine midemizin ihtiyacını temin ederiz, harp için bileklerimizde kuvvet bulunur. Allah bize bu imkânı bahşetmiştir. Binaenaleyh abluka ile esareti kabul etmek için açlık ve gıda tehlikesi de yoktur. İşte efendiler memleketimizin atışını, kuvvetle bizi teshir etmek, teslimiyete icbar etmek noktai nazarından bu safahat ile görüyoruz. Söylediklerimde ciddi safahat vardır. Fakat her birine karşı samimiyetle düşündüğümüz safahat ve esbabı mukavemet de mevcuttur. Bizi arzı teslimiyete icbar için en kuvvetli bir vasıta daha vardır ki bu da nifaki dahilidir. Düşmanlarımız halkımızın ananatından ve harbi umuminin millette bihakkın vücuda getirdiği intibaattan mahirane istifade etmeyi istiyorlar. Meselâ halk askerlikten yorulduğu için millete askerliğin ilga edildiğini bütün tekalifin affolunduğunu ilân ederler. Milletimizin öteden beri gerek dinine ve gerek makamı saltanata merbutiyetini bilen düşmanlarımız, makamı saltanat ve hilâfetin elinde bulunan bütün kuvvetleri millet aleyhine zorla sarfettiriyorlar ve bir propaganda yapıyorlar. Halbuki bu nifaki dahilide ihzar olunan harekât hep ecnebi harekâttır.

Meselâ düşmanlarımız, işgalden evvel hazırladıkları Anzavur harekâtını işgal ile beraber ve bütün kuvvetiyle meydana çıkardılar. Anzavur harekâtı, Çanakkale Boğazını elde bulundurmak ve istihkâmâtı arkadan temin etmek için İngilizler tarafından ihdas olunmuştur. Çanakkalede, Kumkalede ve tabyalarıda bulunan İngiliz kıtaatı doğrudan doğruya milletle temas etmeyeceği ve bunun için emin bir mıntaka lâzım geldiği cihetle İngilizler bunu temin etmek vazifesini Anzavura vermişlerdir. O, İngilizlerden her şeyi alarak onlarla bizim mıntakamız arasında bir vaziyet ihdas etmek ve İzmir şimal cephesini kendisine verilen nüfuz ve memuriyetle doğrudan doğruya arkasından vurmak istemiştir. Bu suretle Yunan emeli kendiliğinden husule gelecek ve imha projesinde Şileden, Marmaradan, Edremit körfezinden itibaren beynelmil gösterilen mıntakayı Anzavur temin etmiş olacaktı. İkinci hareket Düzcü civarında olmuştur. Bu hareket daha mahirane tavazzuh etti. Düzcüde silâh patlamasını müteakip Anzavur İstanbul ve İngilizlerle doğrudan doğruya ittisal için hemen garbe ve aynı zamanda Anadolu içine yayılmak için süratle şarka doğru tevessü etti. Hareket noktai nazarından bilirsiniz ki İngilizler Eskişehirde tutunmak istediler muvaffak olamadılar. Sonra Geyvede tutunmak istediler yine muvaffak olamadılar. Ötedenberi İngilizlerin matmaı nazarları Bilecik, Bursa havalisiyle Marmara sevahiline hâkim olmak ve bizi oralardan uzaklaştırmaktır. Bu harekât bizi Marmara sahilinden uzaklaştırmak için sureti mahsusada ihzar edilmiştir ve bunu sulh muahedesi dedikleri proje sarahaten ifade etmiştir. Şile, İzmit, İznik, Edremit havalisini temin etmek için Düzcüde, Adapazarında, Geyvede böyle Osmanlılarla İngilizler arasında bir mıntaka lâzımdır ki doğrudan doğruya Anzavurun temin etmek istediği mıntaka işte bu mıntakadır. Bu mıntaka harekâtı dahilîye ile istihdaf ettikleri gayeler, projelerde sarahaten ifade olunmuştur. Biz yalnız düşmanlarımız aleyhine kullanılacak silâhlarımızı, cephanelerimizi birbirimize karşı kullanmak, beyhude ifna etmemek için samimiyetle uğraşıyoruz. İngilizlerin istediği dahilî emniyet mıntakasını onlar İngiliz hesabına daha ziyade tevsî etmek için çalışıyorlar. Bizi arzı teslimiyete icbar için düşmanlarımızın elinde olan bu kuvvetli silâhın tehlikesini biz vaktiyle İstanbulda gördük. Onun için bütün memleket dahilinde elimizde bulunan vesaitle bir çok harekât yapmaya mecbur olduk. Adapazarında doğrudan doğruya İstanbulla İngilizlerle temas ederek ta Kastamonu, Ankara hu-

duklarına kadar yayılmış olan tehlike bir aralık ciddi safahat arzetmiş olduğu halde bu gün milletin sadakat ve imanı ve sevkettiğimiz kıtaatın tehevürü karşısında kâmil muntafi olmuş, mahvolmuştur. İngilizlerin istediği Bolayır, Çanakkale, Gelibolu ile doğrudan doğruya bizim milletimizin malı olan istihkâmat arasındaki Anzavuru temizledik. (Alkışlar) İngilizlerle doğrudan doğruya temas hâsıl ettik. Karşımuza çıkacak yeni düşmanlarımızın kâffesini tepelemek için mücehhez bulunuyoruz. Arzettiğim harekât ihzar olunan dahili fitne ve harekâtın en mühimleridir. Yine şuradan buradan bulunmuş bir iki serseri herhangi bir menfaati temin etmek için yine Hazreti Padişahı öne sürerek Hazreti Padişah askerliği affetti, vergileri affetti sulh oldu. Binaenaleyh memlekette din ve imanı olan bizim arkamıza düşün, diye etrafına bir çok halk toplayarak muhtelif telgraf merakizini basmak ve etraftaki zavallı köylüleri ellerine almak için teşebbüsat yapmaktadırlar.

Bu hadise yirmi gün evvel Yenihan civarında görüldü ve köylere heyetler çıkarılarak kendilerine nasihat edildi. Dağıldılar ve nasihate inanmış gibi göründüler. Fakat hakikatı gören, milletimizin iradesine ve sizin itimadınıza istinat eden bizler aldandığımızı bilmekle beraber iki hayatı siyanet etmek te kârdır diyerek daha leyyin harekât ve tedabir ile meseleyi halletmek istedik. Fakat maatteessüf Yenihan civarında da bir mahiyeti tedibiye, onlar için de her taraftan tedabiri askeriye almaya mecbur olduk. Yakında netayici katiyeyi ve üşeranın derdest ve tenkil olduklarını Meclisi Âlinize tebliğ edeceğimizi ümit ediyoruz. Bu hulâsa ile düşmanlarımızın bizi arzı teslimiyete icbar için ellerindeki nifakı dahilî silâhına kâfi derecede nazarı dikkati celbetmiş olduğumuzu zannediyoruz. Nifakın en büyük tehlike olduğunu hepimiz bilmekle beraber bu hüsusta her gün her rastgeldiğimize ne kadar çok tekrarda, ne kadar çok irşatta bulunursak bizzat düşmanlara karşı kendi mukavemetimizi bir kat daha ispat etmiş oluruz. Biz daha müşkil safahat içinde iktihâm edilmiş olan bu müşkülâtın âtiyen de iktihâm edileceğini itimat ile ümit ediyoruz.

Daha bir sual karşısında bulunduğumu zannediyorum. Bütün bahsettiğim, esbap ve safahat mukavemettir. Bizi teslimiye icbar için kullanacakları vesaitin her birisine karşı bir çok esbabı mukavemetimiz vardır. Fakat ne olacak, mukavemet ede ede kendimiz için gördüğümüz mahreç nedir ki bu Millet Meclisi tarafından istizah takririnde Yunanlıları ve

Fransızları memleketimizden taretmek için onlara takaddüm ederek bizim taarruza geçmemiz arzusu şeklinde izhar edilmiştir. Öraya gelmek istiyorum. Biz esbabı mukavemetimizi temin ederek yalnız mukavemet suretiyle de neticeye erileceğine kaniiz. Şarkta başlayan inkilâbatı içtimaiye durmadan ilerliyor. Bu gün Kafkasyada bundan bir ay evvelkine, iki ay evvelkine nisbetle ahvalde daha ziyade Küşayış vardır. Ermenistan son ay zarfında iki üç defa hükûmet değiştirdi. Hükûmet bir partiden diğer partiye geçti. Bir birine taban tabana zıt hükûmetler mevkii iktidara geldi ve şimdi Bolşeviklerle doğrudan doğruya temastadırlar. Gürcistan Hükûmeti bir İngiliz Hükûmeti idi. Bundan bir buçuk ay evvel bitaraf bir hükûmet oldu. Şimdi de bolşevik bir hükûmet oldu ve şu dakika İngilizlere ilânı harp eden bir hükûmet olduğundan bahsolunuyor. Azerbaycan safahatı Heyeti Celileye arz olunmuştur. Burada inkilâbatı içtimaiyeye doğrudan doğruya cüretle girilmiş bir vaziyet vardır. Orada kendi memleketlerini Ermenilere karşı muhafaza etmek için hücumlar, hazırlıklar vardır. Rus inkilâbı şeklinde başlayıp bütün cihanı istilâ etmek yolunda durmadan ilerleyen sel, garp milletlerine tesiratını her suretle gösteriyor. Biz bu safahatı, safahatı siyasiye ve içtimaiyeyi günü gününe takip ediyoruz. Şekil ve vaziyet o haldedir ki bugün bizden itibaren şarka doğru başlayan bütün milletler garp milletleriyle müsâlâha etmemişlerdir. Muhakkaktır ki dünyanın yarısı diğer yarısı ile mütemadiyen muharip halde bulunacak ve müsâlâhaya kendi hayatını, kendi kuvvetini, kendi mevcudiyetini muhafaza etmiş bir millet olarak iştirak edeceğiz. (İnşallah sedaları)

Umumî noktai nazardan bize selâmet yolu gösteren bu safahattan maada doğrudan doğruya Yunanlıları ve Fransızları memleketimizden çıkaracağımıza kuvvetli ümitlerimiz vardır. İhtimal ki bizi sulh şeraitine icbar etmek için bugünlerde Yunan ordusu yeniden bir takım harekâta sevk edeceklerdir. Halbuki biz Yunanlılara karşı kuvvetlerimizi kâmil sarfetmiş değiliz. Binaenaleyh istihzaratımızda, mukarreratımızda, harekâtımızda Yunanlılara bir taarruz ederek onları memleketimizden atabileceğimizi ümit ediyoruz. (Alkışlar) Yunanlılara karşı memleketimizi muhafaza etmek için yalnız müdafaadan, yalnız mukavemetten başka çaremiz yoktur demiyoruz. Mukavemet ediyoruz ve edeceğiz. Harekâtın bütün inkilâbat ve safahatını iktihâm edeceğiz ve nihayette fırsat ve tertibat ihzar ederek Yunanlılar münhezimen memleketimizden çıkaracağımızı ümit ediyoruz. (Alkışlar)

Yalnız ne vakit yapacağız ve fırsatı ne vakit bulacağız? Bunun için Heyeti Celile bizden daha ziyade tafsilât istemeyecektir.

Fransızlara gelince; Fransızlar Maraş şimalinde idiler. Urfayı işgal etmişler. Pozantı şimaline gitmişlerdi. Geçen Meclisi Mebusanın intihabı sırasında İstanbul'da bir çok defa müracaat olundu hep avutucu cevaplar vermekle beraber gazetelerinde ve ricali siyasiyenin ifadelerinde sarahaten Sivasa ve Diyarbakire kadar inmek arzularını izhar ediyorlardı. Fransız miralay arabasına binerdi. Mardine ve Diyarbakire geliyorum, konsoloshane tesis edeceğim, diye telgraf çekerdi. Herkes bilirdi ki bir müddet sonra idare teessüs edecektir, nasıl Adanaya girmiş ise oralara da girecektir. Halbuki bu kadar müslümanı hiç yerine koyarak müstahkâr bir vaziyet alan Fransızlar bu gün Maraştan bütün dünyanın tehdidatına rağmen sopa ile koğulmuşlardır. Bu gün Antep cenubundadırlar. Urfadan atılmışlardır. Fırat ve Cerablus civarında, Arappınarında güç hal tutunmağa çalışıyorlar. Bütün nıkatı ayrı ayrı muhasara ettik ve düşürdük. Biz heyeti ihtilâliyeyiz. Kendilerinin teçhizatı mükemmel olmakla beraber bizimle temas etmekten başka çare olmadığını anlayarak adam gönderdiler. Vaziyeti beraber iki eş heyet gibi tetik etmişizdir ve bizim tek-lifatımızı muvakkaten kabule mecbur olmuşlardır. Binaenaleyh Fransız Heyetiyle tatili muhasamat suretinde yaptığımız muvakkat bir askerî mukaveleyi izah etmek isterim : Mayısın otuzundan itibaren yirmi gün müddetle Fransızlarla aramızda tatili muhasamat olacaktır. Bu müddet zarfında mahsur olarak memleketimiz dahilinde kalmış olan yerleri tahliye edeceklerdir. Bunlar Pozantı ile Sistir. Burada bulunan kıtalarını kendilerine iade edeceğiz. Memleketimizden çıkacaklardır. Şimdi aldığımız malûmata göre tatili muhasamata vakit kalmadan bizim askerlerimiz cebren almışlardır. (Alkışlar)

Antep bu günlerde müşkül vaziyet geçiriyor. Antep civarında muharebe oluyor. Yakında kuvvet gönderdiler. İçeride Fransız kuvveti vardır. Ahali kendisini müdafaa ediyor. Antep cenubunda yeni bir muharebe oldu. Bizim kıtaatımız şimale çekilmeye mecbur oldular. Fransızlar takip ettiler. Muvaffak olduk zamanı ile tepelendiler. Antebin cenubuna çekilmeye mecbur oldular. Yalnız Antep şehri içinde müsademe devam ediyor. Onun için Fransızlarla yaptığımız müzakerede Antep şehrinin tahliyesinde ısrar ettik. Mecburiyetlerinin derecesini tasavvur buyurunuz ki kendileri için müsait telâkki olunan yerlerde de bizim

şeraitimizi kabul ve şehri tahliye ederek bizim memurlarımıza serbest bir surette bırakmaya muvafakat ettiler. Bunu yapıp yapmayacaklarını bekliyoruz. Yapacaklarını söylediler, muvafakat ettik. Antebin tahliyesiyle beraber diğer yerleri de tahliye etmek üzere yirmi gün mütareke yapacağız. Mütareke yirmi günlük tatili muhasamattır. Bu tatili muhasamayı Adana mıntakasının tahliyesine mukaddeme addettiğimizi Fransızlara söyledik. Fransızlar bu müddet zarfında şifahen Adana mıntakasının tahliyesini tekrar müzakereye girişmek ihtimalini ima etmişlerdir. Kendi imanımıza, kendi kuvvetimize müstenit olmayan hiç bir taahhüde inanmadığımız için bu müddet zarfında Adananın ve diğer mıntakaların tahliyesinden başka çare olmadığını istihzarımızla da göstereceğiz. Bu gün zaten Pozantı ve Sis'te kemali emniyetle Adana ovasına bakıyoruz. Orada hazırladığımız, topladığımız kuvvetlerle Adanayı tahliyeden başka çare olmadığını da ayrıca kendilerine irae etmek istiyoruz. (Alkışlar) Bu tazyik ile ümit ediyoruz ki yeniden Fransızlar bizimle temas edeceklerdir. Husule gelecek netayic ve safahatı ayrıca Heyeti Celilelerine arzedeceğiz. Memleketimizi müdafaa etmek için aleyhimize kullanılabilecek kuvvetler ve geçireceğimiz müşkilât ve mezahim bütün safahatıyla arzolanmıştır.

BİR MEBUS — Şeraiti mütareke nedir ve kaç maddeden ibarettir?

İSMET B. (Devamla) — Arzettim, efendim! Yirmi gün müddetle tatili muhasamat edilecek. Bu müddetin ilk on günü zarfında Antep şehriyle Sis ve Pozantı mevkiileri tahliye olunacak. Antep şehri civarındaki Fransız kuvvetleri Fransız ordugâhına gidecek. Fransız üserasını iade edeceğiz. Buna mukabil gerek asker olarak ellerinde esir bulunan ve gerek sair suretlerle götürülenleri iade edeceklerdir. Biz de Fransız kuvvetlerini Adana ve Tarsusa salimen göndereceğiz. İstanbul işgal olduğu günkü vaziyetten bu günkü vaziyetimiz daha muvaffakiyetli ve daha kuvvetlidir. İşgal günü düşmanlarımız hiç bir mevcudiyeti olmayan ve bütün merkezi faaliyeti ellerine geçirerek perakende ve düşük bir halde bulunan bir millet karşısında idiler. Dahilî harekât için uzun müddetten beri ihzar ettikleri gerek Anzavur ve gerek Düzce harekâtı ve saire için kuvvetli ümitleri vardı. Eskişehirde idiler ve Konyaya kadar elleri vardı. Bu gün harekâtı dahiliye ile bizi yere vurmak için besledikleri ümitler bertaraf edilmiştir. Harekâtı askeriye hariciye noktai nazarından onların bekledikleri inhilâl şöyle dursun, bilakis bizimle vuruşan düşmanlar bizim şeraitimizi kabul edecek bir

vaziyete girmiştir. Binaenaleyh takrirde âzayı kiranın mevzuubahs ettikleri iki ay zarfında ne yapılmıştır sualine kısa olarak vaziyeti siyasiye ve askeriyemiz daha kuvvetli ve daha emin bir hale konmuştur cevabını emniyetle vermemize müsaade buyurunuz. (Teşekkür ederiz sedaları)

BİR MEBUS — Fransızların tahliyesine mukabil ne gibi fedakârlık yapıyor?

ISMET B. (Devamla) — Arzettiklerimden başka bir şey yoktur, vaziyeti askeriyemizin kuvveti ile onları böyle bir talebe mecbur ettik. Bundan başka

Fransızların bu müddet zarfında daha ziyade hazırlanacaklarını hatırdan dūr tutmamakla beraber, böyle bir tevakkuf devrinde bizim daha ziyade müstefit olacağımızı tahmin ettik. Dünyada bizim canımızı elimizden almak için çok aziz olan bir çok hayatlarını feda etmek mecburiyetinde olduklarını anlattığımız gün hayatımız, istiklâlimiz ve her türlü mukaddesatımız emindir. Bütün cihana karşı hayatımızı elimizden almak için pek çok hayat feda etmek lâzımdır iddiasındayız. Bu iddiamızı ispat edeceğiz.

(Bir çeyrek saat teneffüs)

ÜÇÜNCÜ CELSE

REİS : Abdülhalim Çelebi Efendi

KÂTİP : Haydar B. (Kütahya)

REİS — Celse küşad edildi. İstizah üzerine müzakerata devam ediyoruz. Söz Fevzi Paşa Hazretlerindir.

FEVZİ PŞ. (Kozan) — Geçen celsede İsmet Beyefendinin verdiği şu izahat üzerine ilâve edecek bir şey yoktur. Ancak ordunun tanzimi, elindeki esliha ve cephanenin hüsnü idare ve tevzii, talim ve terbiyesinin bihakkın yapılabilmesi için bazı tedabir ittihaz ettik. Onları arzedeceğim.

Bidayette ordu, mütareke ile muattal bir vaziyete konulmuş olduğu için millet hukukunu kendi silâhiyle müdafaaya kıyam etti. Bittabi bu müdafa esnasında yer yer bir takım şahsiyetler belirdi ve her tarafta bazı teşkilâtı mahsusa vücut buldu. Düşmanın bizi mahva karar verdiği gerek muharebe ve gerek mütareke zamanında tamamiyle belli olmuştu. Bunun için elimizdeki esliha ve cephane düşmanlarımız tarafından alınamadı. Yalnız Ferit Paşanın birinci sadareti zamanında doksan bin sandığa yakın cephane Kütahyadan İstanbula celp olundu ve ancak bundan sonra bizi büsbütün İngilizler cephanesiz kıyas ederek tedabiri zecriyeye başladılar. Fakat aldandılar. Bugün elimizde onların kapak takımını aldıkları bir takım esliha vardır ki biz onların gerek yeniden yapmak için lâzım gelen modellerini, gerekse İstanbulda hıfzettikleri mahallerde asıllarını elde ederek buraya celbettik ve bu gün düşmanlarımızın zan ve tahmininden fazla gerek çapca, gerek miktar-

ca, gerek adetçe esliha malikiz. Bununla beraber mademki elimizde bir fabrika yoktur, ne kadar cephanemiz olursa olsun herhalde bunun da haddi muayyeni vardır. Bunu da düşünerek, Trablusgarp muharebesinde olduğu gibi, deniz aşırı esliha ve cephane kaçakçılığına da teşebbüs ettik ve bundan başka şark tarafından ilerlemekte olan kuvvetlerden de lâzım gelen esliha ve cephaneyi elde edeceğimizi ümit ediyoruz. Yalnız bütün bu şeyler, elimizde bulunan silâhlar muhtelif yerlerde bulunduğundan bizde müşkül nakliyatı icap ettirdiği için silâhın bir kısmı Konyaya gitmiş, bir kısmı burada kalmış, bir kısmı Bursa'da bulunuyor, bir kısmı Diyarbekire kadar gitmiş, böyle muhtelif yerlerde bulunan esliha ile muhtelif unsurları toplayarak yeni yeni cüzü tamlar teşkil ediyoruz. Mütareke mucibince düşmanlara verdiğimiz kuvvei umumiyelerde düşmanlarımız bizi pek basit insanlar zannettikleri için bu yapılan tertibatı anlamadılar. Onlar ancak tamam esliha olarkten miktarlarını alıyorlardı ve o tamam eslihanın gerek nişangâhlarını, gerekse kapak takımlarını aldıktan sonra meseleyi hallolmuş zannediyorlardı. İşte eslihanın böyle muhtelif yerlerde bulunmasından dolayı onların elinden bir hayli esliha ve bir hayli cephane kurtarmış olduk.

Bundan başka efendiler, İstanbuldan lâzım gelen bazı ecza ve bilhassa cephane ve silâh yapmakta mahir ustalar celbinê teşebbüs ettik ve öyle ümit ederim

ki İngilizlerin zannettikleri cephanе buhranı hiç bir zaman hâsıl olmayacaktır. İngilizlerin birinci emelleri cephanemizi bitirmek ve bu dahilî ihtilâllerde istihtaf ettikleri mühim maksatlardan birisi de elimizdeki cephaneyi bir birimize sarfettirmek ve bu suretle bizi muharebe edemeyecek bir hale getirmektir.

İkinci cihet askerın talim ve terbiyesi meselesi olduğunu arzetmiştim. Malûmu âlinizdir ki biz efradı cedideyi kışlalarda toplu talim ve terbiye ve bunların işe ve elbisesini temin etmeden elbise mahalliyeleriyle sevke mecbur oluyoruz. Bunlar şüphesiz ki muntazam bir ordunun göstereceği kabiliyeti gösteremiyorlar. Onun için seyyar jandarma kıtaatı teşkil ediyoruz, ki yakında kanunu Meclisi Âlinize arzedeceğiz. Bu kıtaat sırf dahilî mesailin hallinde istihdam olunacaktır ve icap ederse cephelere sevk edilecektir. Bu kuvvetlerin teşkilini müteakip etrafa yayılmış olan bütün nizamiye kıtaatımızı kolordu muntakalarına tahşit edeceğiz ve burada bunlara alay yahut tabur halinde muntazam bir askerlik hayatı öğreteceğiz. Gerek işçilerine, gerek ilbaslarına bihakkin bakacağız ve bu suretle düşmanın muntazam yapacağı hücumlarda muntazam bir kıta ile karşılına çıkmak imkânını istihsal edeceğiz. Cephelede şimdiye kadar Kuvayı Milliye tarafından istihsal edilen muvaffakiyet şayanı şükran olmakla beraber kat'î bir netice istihsal için her halde kuvvayı muntazamaya ihtiyaç vardır ve bilhassa emir ve kumandanın müessesel ve muntazam olması lâzımdır. Bunu da düşünerek İstanbul cephesine, Yunan cephesine, yani İzmir cephesine, Adana cephesine karşı yeni kumandanlar ihdas ve bu suretle eldeki mevcut kadroları yavaş yavaş mas ederek düşmanlarla muntazam bir muharebe etmek imkânı hâsıl olacaktır. Ancak bu kadar muğlak ve karışık olan işlerin defaten tanzimi mümkün değildir. Bu imkânı istihsal etmek için biraz zaman lâzımdır. Halbuki düşmanlarımız bir taraftan kuvvei maneviyemizi sarsmakla beraber diğer taraftan da teşkilâtımızı ziruzeber etmek istiyorlar ve daha doğrusu binamızın temelini oyarak tamamıyla göçecek bir vaziyete koymak istiyorlar ki kendilerinin sevk edeceği askerler bir kurşun atmadan, belki de bir Avrupalının burnu kanamadan memleketimizi istilâ etsinler. İşte efendiler, ancak bize düşmanın bu tasminatını tamamıyla anlayarak lâzım gelen tedbirleri ittihaz etmek sayesinde memleketimizin tamamîyetini muhafaza edeceğimize kaniiz. Bu gün ihtilâli dahilî ika etmek hususunda İngilizlerle Ferit Paşa hükûmetinin müştereken yapmış oldukları harekât maatteessüf cümleğinizin malûmudur. İki

milyon liraya yakın bir tahsisat vererek külliyyetli maşlarla kuvvayı inzibatiye namı altında bir takım ser-serileri toplayıp memleketimize musallat ediyorlar. Bunlar İngiliz ordusunun pişarı olmak üzere ihzar olunuyor ve İngilizler, bizim memleketimizi kanımızla, paramızla istilâ etmek istiyorlar. İrana da bunu böyle tatbik etmek istiyor. Hindistana da böyle tatbik ediyor. İngilizlerin yegâne plânı bir milleti içinden yıkmaktır. Bir milletki bunu anlar ve bir kaya gibi kendisi üzerine gelecek fesadattan, dahilî ve haricî hücumlardan sarsılmaz, bünyesinde bir gedik açılmaz; o millet hiç bir vakit mahvolmaz ve mahvedilemez. Biz İngiliz istilâsından ve İngiliz tasallutundan korunmak için ancak kendimizi gedik açılmaz sağlam bir kaya gibi göstermek mecburiyetindeyiz ve bunu da yaptığımız teşkilât maddeten temin edebilir. Ancak bu teşkilâtın semeredar olması için milletin ruhunda bir azmi kavi doğması lâzımdır. Bu gün hepimiz biliyoruz ki mağlup olduğuna kani olan bir millet silâhını atmadan da mağlup olmuştur. Ancak mağlubiyetini tasdik etmeyen bir millet muharebeye devam edebilir. Bu gün harbi umumî bitmemiştir. Efendiler, henüz hiç bir devletle bir müsâleha aktolunmamıştır. Bir Alman muahedesi var. Fakat her gün Almanlar tufanı itiraz yağdırıyorlar ve her gün bir maddesini tatbik ettirmek için yeniden bir harp tehlikesine Avrupa maruz bulunuyor. Bir Macar var, henüz daha müsâlâhası yapılmamıştır. Bir Bulgar var, ilk fırsata muntazırdır ve bunun karşısında bir Rusya vardır ki büsbütün teşkilâtı mevcudeyi değiştirmek istiyor. Muahedelerin hiç birini kabul etmiyor, keenlemeyekün addediyor. Bundan başka bir âlemi islâm vardır ki garbin esaretinden kurtulmak istiyor. Artık boynuna geçirilmek istenen boyunduruğu kırıp atmak istiyor. Bu kadar müşevveş ahval içinde devam eden bir harp, şüphesiz ki, düşmanlarımızın galebesiyle netice pezir olamaz. Alemi insaniyet esaretten rugerdandır. Herkes bugün İngilizlerin dünyaya takmak istedikleri esaret zincirini kırmak istiyor. Bizim milletimiz hiç bir zamanda esaret zincirini taşımamıştır. Bu gün şunu da arzedeğim ki zafer ancak imanı tam olanlarındır. Eğer biz içimizde, kalbimizde düşmanlarımızın buraya ayak basmamasına azmi kat'î ile iman edersek basamaz efendiler, şüphesiz bu kadar fedakârlığa mukabil millet parlak bir istikbal bekliyor ve bu istikbali ancak şarktan doğacak istiklâl güneşi bize vaat ediyor. Bu gün ordunun tensikî, lâzım gelen malzemenin ihzarı ve memlekette kuvvayı müdafaanın azamî derecede istifade bahş bir hale vaz'ı için şüphesiz

ki paraya ihtiyaç vardır. Bu tanzim etmekte olduğumuz bütçe biraz dolgundur. Lâkin istiklâlini muhafazaya azmetmiş olan bir millet, kanının son damlasını akıtmağa hazırlanmış bir millet son habbesini vermek fedakârlığında da bulunacaktır. Şüphesiz bu parayı Maliye Nazırı Beyefendi lâzım gelen kanunlarla isteyecektir. Ancak bendeniz âzayi kiram hazeratından istirhamım yakında takdim edeceğim bütçenin hemen ittifakı âra ile kabulü meselesidir. İnşallah bu bütçemiz son harp bütçesi olur ve bununla millet esarete girmek istemediğini bir kere daha âleme ispat etmiş oluruz.

MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ (Ankara) — İsmet Beyefendinin vermiş olduğu izahat meyanında Fransızlarla yapılan bir mütarekeden bahsolunmuştur. Bazı fikirlerde bu yapılan mütareke-name hakkında tereddüt hâsıl olduğunu hissettiğim için yalnız bu noktayı izah etmek isterim.

Biz mütarekede bilmukabele ne fedakârlık yaptık sualini şu tarza kalbetmek istiyorum. Yapmış olduğumuz bu itilâfı muvakkat ile biz ne kazandık? Askerî, siyasî kazandıklarımızı arzedeceğim : Fransız cephesinden gelen mebus arkadaşlarımız bilirler ki orada bulunan kuvvetlerimizi bu günkü zihniyetimize göre takviye, teşkil, tensik etmek için az çok zamana ihtiyacımız vardır. Şimdi izahat veren Fevzi Paşa Hazretlerinin de bahsettiği ve daima mebus arkadaşlarımızın da bir çok defalar bahseylediği bir şey var, o da kuvayi milliyenin tensiki ve hüsnü halli meselesidir.

Takdir buyrulur ki hali harekette, hali muharebede bulunan kuvvetlerin böyle nazari şekillerde tatbikına imkân yoktur. Arzu edilen bir şekilde tatbik edebilmek için az çok zamana ihtiyaç vardır. Bu zamanı kazanmak için bu fırsattan istifade etmek istiyoruz. Mütareke için emir verdik, yirmi gün bir zaman kazandık. Derhal noksanlarını, teşkilât ve hazırlıklarını ikmal etmelerini ve bu zamanda hiç bir taraftan taarruz olunmayacağını kendilerine yazdık. İşte askerlik noktai nazarından kazandığımız budur. Mamafih varidi hatır olan bir mahzur var ki, bu daima varittir ve bütün müzakeratımızda daima bu noktayı esas olarak tutmuşuzdur, o da yirmi günlük bir fasılai muhasamatta orada bulunan kuvvetlerimiz milis ve halk kuvveti olduğu için bir defa bunlar dağılırsa, kendi kendilerine giderse tekrar bunları toplamak ve bu gün mevcut olan ciddiyet ve salâbeti askeriyeyi iade etmek müşküldür. Bu cidden arzettiğim gibi vâridi hatırdır. Fakat biz terki muha-

samat tebliğini açık olarak yaptığımız gibi şifre olarak ikinci şıkta arzettiğim gibi tebliğ ve lâzım gelen tedabiri ittihaz ettik. İşte askerlik noktai nazarından temin ettiğimiz fevait budur.

Şimdi siyasî noktai nazardan temin ettiğimiz fevaidi de arzedeğim : Şüphe yok ki gerek Heyeti Celileleri ve Heyeti Celilelerinin tevkil ettiği ve bilfiil Türkiyenin mukadderatını idare eden heyeti icraiye-miz itilâf devletlerince henüz tanınmamıştır. Memleketimiz ve milletimizin mukadderatını hal ve fasletmek için düşmanlarımız Ferit Paşaya müracaat ederek onunla hal ve faslı davaya çalışıyorlar. Binaenaleyh Avrupalıları bu çürük ve gayri meşru müracaatgâhtan sarfı nazar edip doğrudan doğruya milletimize ve milletimizin mümessillerine müracaat ettirmek, istihsal edilecek muvaffakiyatın en parlakıdır. İşte bu siyasî faideyi temin edebilmek için imzaları tahtında bir müzakerei siyasiyeye girişmeyi faideli addetmek lâzımdır. Vakıta buraya gelmiş olan heyet bütün Avrupaya ilân edilmiş bir heyet değildir. Fakat kendilerini gönderenler tarafından tamamen salâhiyet sahibi olarak gelmişlerdir. Bu heyet şifahî beyanatında ve gerek tahriren keşide etmiş oldukları telgraflarda daima Türkiye Büyük Millet Meclisi ibaresini yazmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine hitap etmiştir ve bu kâğıda da o suretle vazı imza etmişlerdir. Bu umumî faideden başka maddî olarak siyasî fevait de vardır. Malûmu âliniz sulh şeraiti meyanında Kilikyaya taallûk eden noktalar tetkik edilirse görülür ki Kilikyayı Suriyeden ve Suriyeyi Kilikyadan ayıran bir hudut vardır ve bu hudut Ceyhandan geçer, Kilis, Antep, Urfa ve Mardini ihtiva eder. Bu isimlerini saydığımız mevaki Suriyeden addedildiği halde aktedilen mütarekenamede böyle bir ifade yoktur. Nitekim Kilikya tahliye olunacaktır diyerek tarafımızdan resmen ifade olunmuştur.

Binaenaleyh biz şimdi böyle bir müsâlâhanameyi tanımıyoruz ve tanımayacağız. Fakat bizim tanımamız kâfi değildir. Avrupalıları da, müsâlâhayı yapanlara da tanıtmamak lâzımdır. İşte Fransızlarla giriştiğimiz münasebatta bu noktayı da temin etmiş bulunuyoruz. Efendiler, bizimle karşı karşıya gelen Fransızlar arzettiğim hududun garbindan, Kilikyaya ait bazı aksamdan, Sisin tahliyesinden ve en nihayet bütün Kilikyanın tahliyesinden bahsetmişlerdir. Fakat Antebin ve o civardaki arazinin tahliyesinden bahsetmemişlerdir ve daima ondan kaçmışlardır. İşte biz onlara böyle bir hududun olmadığını ve bizim için

yalnız bir Kilikya meselesi değil bir cenup hududu olduğunu ve bu hududu millinin şimalinde kalan bir zerrei türabı bile düşmanların elinde bırakmayacağıımızı isbat için Antep şehrinin de tahliyesini şartı esaslı olarak serdettik ve efendiler bunu temin ettik.

Binaenaleyh Fransız murahhasları aldıkları salâhiyeti de belki tecavüz ederek bizimle yapmış oldukları itilâfta yalnız Kilikya değil, alehtlak Fransızlarla hali temasta ve hali muhasamatta bulunduğumuz yerlerden bizim talep ettiğimiz noktaları tahliye muvafakat etmişlerdir. Maksat yalnız Sisin, Pozantının ve Antebin tahliyesi değildir, kendileriyle vuku bulan müzakerelerimizde bunu gayet vazih olarak söyledik, ki bizim bir teklifimiz vardır o da toprağımızı kâmilan tahliye etmenizdir. Bu maksadı aslinin husulünü teklif eyedik Bunu böyle kabul etmişlerdir ve bizimle anlaşmak yolunun ancak bu noktadan geçtiğine kani olmuş ve iman getirmişlerdir. Binaenaleyh bu yirmi gün, daha esaslı bir itilâf yapmak için murahhasların salâhiyet almak üzere Parise gidip gelmesine yardım edecek bir zaman gibi telâki ediliyor. Efendiler, bizim hesabımız şudur ki Fransızlar cidden itilâf etmek istiyorlar. Çünkü maddeten bizimle uğraşmak menfaatlerine mugayirdir ve belki buna mukabil Suriyedeki menfaatlerini azamî derecede temin etmek isterler. İşte onları bizimle itilâfa yanaştıran sebep budur. Suriyedeki menfaatlerinin ihlâl edilmesine belki biz de maddeten muhalefet etmekten sarfı nazar edeceğiz. Fakat böyle bir fedakârlık ancak menafimizde temin edileceği kanaati hâsıl olduktan sonra olabilecektir. Binaenaleyh Kilikya ve cenup havalisinden gelmiş olan arkadaşlarımız müstehrik olmalıdırlar ki bu yapılan itilâfı muvakkatte de maddeten askerlik nokta nazarından pek çok şeyler kazandık, zarar etmiş değiliz. İnşallah kariben neticeyi göreceğiz.

Silâh meselesi hakkında bir sual varit oldu ve bendenizden evvel izahat veren zat ve Müdafaa Milliye Vekili Paşa Hazretleri, mevcut olan silâhlarımızın müdafaa için kifayetini izah ve muhtaç olduğumuz silâhların tedarik yollarını da imzâ buyurdular efendim. Bendeniz bu noktayı daha ilave etmek isterim ki hem müdafaa ve hem de taarruz için silâhımız vardır. Ondandır muhtaç olduğumuz silâhları da düşmanların elinden alacağız efendim.

SIRRI B. (İzmit) — Vuku bulan şu beyanat, Heyeti icraiyenin bu gün vuku bulan beyanatu şüphe yok ki bizim maddiyat ve maneviyatımızı takviye etmiştir. Ancak sizden evvel izahatta bulunan Müda-

faa Vekili Paşa Hazretlerinin beyanatu arasında mahrem adettiğim bir kaç maddeden başka aramızda ifşa edilmemesinde bendeniz bir faidei hafiye göremiyorum ve zannederim ki onların bilinmesinde bizim için faide vardır ve zaten bilinmemesini icap ettiren ahval de yoktur. Hafi veya bir açık celsede söyleşinler takdiri kendilerine aittir.

Mütalâatının ikinci maddesi de Bolşeviklere tallûk edecektir. Görüyorum ki münakaşatımız her ne vakit bu maddeye temas etse mutlaka tabiri amiyane bir yan çiziyoruz. Şununla hiç bir zaman ihtilâl etmeyi istemiyoruz. Diyoruz ki şarkla birleşelim, necatımız şarktan gelen tesir neticesinde husul bulacaktır. Bunu hararetle alkışlıyoruz. Fakat heyeti icraiye demiyorum ki, mademki bu milletin ruhu bu merkezde tebellür ediyor memleketin, vatanın ve hatta dinin selâmeti şarktan gelen seylâbın önüne katılmakta bulunuyor, siz şimdiye kadar ne düşündünüz? (*Bravo sedaları*) Garbin her vakit üzerimize havale ettiği imha politikasına karşı mukavemet edebilmek için ancak şarkı gösteriyoruz ve sonra yine onunla içli dışlı olmaktan ihtiraz ediyoruz. Şarkla temasta, şarka teslimi nefis etmekte bir faidei maddiye görürsük bunu vaktiyle yapmalıyız. Zira Kafkasyada bizimle itilâfa menafi icabından zıt bir millet vardır. O millet ki; bizi doğramakla zevk alıyor. Bizden evvel bizim menafimize muhalif olarak bolşeviklerle bir mukavele aktederlerse biz ne yapacağız? (*Pek doğru sedaları*) İcap etmez mi ki biz onlardan evvel davranalım da menafii vataniyemiz ve menafii milliyemiz neyi icap ediyorsa onun üzerine bir mukavele aktedelim. Bendeniz teklif ediyorum. Heyeti icraiye bunun hakkında ne biliyorsa bize söylesin ve Meclis te itihazı meslek buyursun. (*Alkışlar*)

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Efendiler, Mebus Sırrı Beyefendinin vuku bulan beyanatında bolşevikliğe atfedilmesi lâzım gelen ehemmiyet ve bu ehemmiyete nazaran heyeti icraiyenin ne gibi teşebbüsatta bulunduğu veya bulunmadığı suali mevzudur. Şüphe yok ki bolşeviklik cereyan ve istilâsı ve muvaffakiyatı cumlece malûmdur. Bunun hakkında söz söylemeyeceğim. Fakat yine söylemek isterim ki bolşevikliği lüzumu kadar ehemmiyetle herkes gibi Heyeti İcraiye de, biz de mütalâa etmiş ve lâyük olduğu ehemmiyeti vermişizdir ve zannederim Müdafaa Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin izahatlarında şarktan bahsolundu ve şarktan bir şemsin tuluu intizarında bulunulduğu zikredildi. Evet, demek oluyor ki biz bolşevikliğe ve harekâtına ve bolşeviklerden

edebileceğimiz istifadeye bigâne değiliz. Binaenaleyh kemali emniyet ve itimatla arezderim ki bolşeviklerle ittifak ve ihtilât için, temin ve teşriki harekât için maddeten heyeti icraiye esbabına tevessül etmiştir. Yalnız Heyeti İcraiye bu baptaki teşebbüsünde gayet müdebbir olmak lüzumunu kabul etmiştir. Şöyle ki; bir defa muhafazai mevcudiyet ve temini âmali milliyemiz için istinatgâhı hakikî hariçte değil, dahilde kendi vicdanımızda bulmak prensibini Heyeti İcraiye kabul etmiştir. Çünkü kendi kuvvetimizi nazarı dikkate almaksızın hariçten, şuradan buradan gelecek kuvvetlere istinaden emel takip edersek ve o kuvvetten ve o imdattan muavenet de gelmezse sukutu hayale uğrarız. Bunun için iptida kendi kuvvetimize ehemmiyet veriyoruz. Fakat kendi kuvvetimize düşmanlarımızın adedinin çokluğunu nazarı dikkate alarak kuvvet ilâve etmek bir farizedir. Bu suretle bittabi şarktan gelmesi muhtemel olan müsbet kuvvetlere iltifat edeceğiz. Ancak bu noktada iki ciheti bir birinden tefrik etmek lâzımdır. Biri bolşevik olmak, diğeri bolşeviklik Rusyasiyle ittifak etmek. Biz Heyeti İcraiye bolşeviklik Rusyasiyle ittifak etmekten bahsediyoruz. Yoksa bolşevik olmaktan bahsetmiyoruz. Bolşevik olmak büsbütün başka bir meseledir. Böyle bir mesele ile iştigale bizim ihtiyacımız yoktur. Fakat ittifak meselesi kemali ciddiyet ve ehemmiyetle takip edilmektedir ve muvaffak olacağımıza ümidimiz berkemaldir. Ancak bu noktanın açık, vazih ve alenî müzakeresini garbe karşı fiilen ilânı harp edeceğimiz güne talik etmek istiyoruz. İşte böyle bir ilânı harp yapıldı mı korkumuz olmasın. Artık garptan korkmuş olmayalım, korkuya lüzum görmeyelim. O günü görüncüye kadar ve şarktan gelen kuvvetin, maddeten bize muavenetinin husulüne kadar bittabi garp ile her nevi münasebatı siyasiyeye girişmekten geri durmayacağız. Çünkü garplılarla, Amerikalılarla münasebatı siyasiyeye girişmek şarktan her hangi bir devletle münasebatı siyasiyeye girişmekten bizi men edemez. Bolşeviklerle ittihat ve ittifak edildikten sonra dahi münasebatı

siyasiyeye girişilebilir. Onun için bu noktada azamî kanaat buyrulmasını rica ederim. (Alkışlar) (Memet Şükrü Beye cevaben) Filhakika bolşevikler bidayeti zuhurlarında yalnız kendi prensiplerini takip etmişler ve yalnız kendi prensiplerine riayet eden ve bütün manasiyle bolşevikliği kabul edenlerle anlaşmışlar ve fakat bütün milletleri birden bu esasatı içtimaiyeye uydurmaya imkân olmadığına ve emperyalizme galebe çalmak için alemlî islâm ile ittifak lâzım geldiğine kani olmuşlar ve bir milletin esasatı diniye ve milliyesine riayet etmeye karar vermişlerdir.

O halde bir çare kalıyor ki bütün milletleri silâh kuvvetiyle ezerek, öldürerek, mağlup ederek kendi prensiplerini kabul ettirmektir. Halbuki bütün bu prensipleri tatbik etmekten gayelerinde emperyalizme karşı mukabele etmek, mücadele etmek için bittabi yalnız kendi kuvvetleri kâfi değildir. Onlar dahi kuvvetini tezyit etmek mecburiyetindedirler. Evet kendilerine hakikî kuvvet olarak inzımam edecek bir kuvvet yegâne zümre olarak alemlî islâmiyeti görmüşlerdir. Binaenaleyh alemlî islâmiyeti oldukları gibi kendilerine müttelik yapabilirlerse, o zaman garpta emperyalizme karşı galebe çalacaklarına kanidirler. Alemlî islâma esasatı diniyelerinden sarfı nazar ettirerek Rusyada yetişmiş, Rus ırkıdan vücuda gelmiş hiç bir zihniyeti, bir âdeti tatbik etmenin imkânı olmadığını onlar da elbette anlamışlardır ve karar vermişlerdir ki bolşevikler bir milletin esasatı milliyeye ve diniyesine hücum etmeyecekler, yalnız emperyalizme karşı müştereken mücahedatı, müştereken mücahede kabul eden milletlerle ittifak edeceklerdir ve nazarı olarak ve tahmin üzerine arzetmiyorum, şimdiye kadar vuku bulmuş olan istimzaçlar neticesinde bu hakikatler taayyün etmiştir. İşte meselâ Azerbaycanda, meselâ Türkistanda, meselâ şimalî Kafkasyada. Bunları bütün manasiyle bolşevik olmuşlar zannetmeyiniz. Binaenaleyh bolşevik prensiplerini kabul etmek içtimai bir meseledir. Bu günün işi değildir.

REİS — Yarım saat teneffüs.

DÖRDÜNCÜ CELSE

REİS : Abdülhalim Çelebi Efendi

KÂTİP : Haydar B. (Kütahya)

REİS — Efendim, celseyi küşat ediyorum. Takrirler okunacak.

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Efendim, eli altıncı fırka kumandanı Bekir Sami Beyden gelen telgrafi okuyacağım.

CAMİ B. — Celsei aleniye de okunmalı.

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Saruhan Mebusu Necati Beyin takririni okuyacağım.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisar) — Bu takrir nabemevsimdir. Reddini teklif ederim.

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — Takriri nazarı itibare alanlar ellerini kaldırsınlar! Reddedildi efendim.

NECATİ B. (Bursa) — Cephelerde çalışan kardeşlerimizle temas etmek herhalde faidelidir.

REİS — Bu teklifin Heyeti icraiye hâvesini arzu edenler el kaldırsın!

REFİK ŞEVKET B. — Bu teklif de nabemevsimdir efendim. Zaten vazife, şükran kalbimizde binanaleyh...

REİS — Heyet gönderilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın! Necati Beyin takriri reddedildi.

CAMİ B. — Celsei hafiye ikmal edilsin.

REİS — Cephele heyet gönderilmesini kabul edenler el kaldırsın!

KÂTİP HAYDAR B. (Kütahya) — O halde Necati Beyin takriri reddedildi.

HAMDİ MAMİK B. (İzmit) — Muhterem efendiler, biz buraya geldiğimiz zaman yalnız bir düşünce ile gelmiştik. Ne kanun tanzim etmek, ne alelade işler yapmak ve hatta bu yolda kararlarımız da mevcuttur. Şimdiye kadar Meclisin her türlü efal ve harekâtiyle takip ettiği gaye en büyük emel ve hedef sulh konferansı aleyhimizde bir karar ittihaz ettiği halde memleketimizin esbap ve sureti müdafaasını ihzar etmekten ibarettir. (Sanremo) mukarraratını gördük ve öğrendik, bizim için ne kadar zâlimane, ne kadar hâinane, cânîyane nikatı ihtiva ettiğini an-

ladık. Bunu şüphesiz mütekreh, müteaffin bir paçavra halinde tanzim edenlerin suratına atar ve reddederiz efendiler. Hakikaten pek mühim bir ânı tarihî yaşıyoruz. En cesur kumandanları esir düşmüş, en kuvvetli orduları perişan olmuş bir çok milletler mevcuttur. Her kim ki azim ve imaniyle çalışmış ise hiç bir vakit o millet sönmemiş, payidar olmuştur. Bunu bir misali tarihle arzetmek istiyorum. On altıncı Luinin vefatından sonra Meclisi Millide 1793'te martın dokuzuncu gününde yapılan hararetili celsede Dağton demişti ki : Efendiler askerimiz yoktur diyorsunuz, öyle işe Fransayı kurtarmak şerefini terk edelim. Otuz bin asker toplayalım, cesur kumandanlarımızın idaresine terk edelim demişti. Teklifim; diyorum ki, bu mukarraratı şimdiden burada kabul edecek bir Türk, bir müslüman mevcut değildir. Bunu olsa olsa vatandaşlıktan, insanlıktan hatta islâmıktan tart edilen Ferit Paşa ve onun avenisini teşkil eden bir şerzimei kalileden ibarettir. Bunu kabul etmeyeceğimiz ve hali müdafaaya girdiğimiz Avrupaya bildirmek ve milletin eli silâh tutan efradını, yanında biz mebuslar olduğumuz halde faaliyet ve harekete vaz etmeyi şimdiden teklif ediyorum. Bendenize müsaade buyursanız, bütün efradı ailemle kayıt olmak istiyorum efendiler. Refikam hastalarımızı tedavi edebilir, mecruhların yarasını sarabilir ve benim evlâtlarım onların alelade hizmetlerini görebilir. Bu şerefi bana veriniz. Bunun için bir teklifim vardır. Lütfen bu teklifim kabul buyurulursa bir kaç kelime arzetmek fırsatına malik bulunuyorum.

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Efendim, bundan evvel okunan bir telgrafname münasebetiyle bir kaç kelime arzetmek fırsatına malik bulunuyorum. Kuvayi milliye tedip olunacaktır. Bittabi bu gülünç bir meseledir, hiç bir kıymeti haiz değildir. Çünkü İstanbul kuvayi milliyeyi tedip edemez. Makamı riyasete keşide eden zat başka bir maksat ve hakikati bize anlatmak istemiş olacak ki o da İstanbul İngilizlere vesatet edenleri, dahi yani Ali Kemal Bey derekesinde bulunan bir insan dahi artık kuvayi milliye ile beraber olmaktan başka çare olmadığına kanaat etmiş olduğunu anlatmak istiyorlar. Ali Kemal Bey en koyu milliyetperverlerden daha

koyu milliyetperverlik iddiasına kıyam ettiğini söylüyorlar. Binaenaleyh o telgrafname onların zihinlerinde ve fikirlerinde tahavvüle delâlet ettiği için buraya yazılmıştır. Başka bir kıymeti yoktur. İstizah edilen hususat hakkında vekiller tarafından verilen izahat

kâfi ise onu dermeyan buyrunuz veyahut hangi noktalarda tenviri arzu buyuruyorsanız onu beyan buyrunuz. (Kâfi sedaları)

REİS — Celse alenidir.

Kapanma Saati : 5.40

